

ความต้องการรับบริการส่งเสริมการเกษตรของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวนาปรัง ในตำบลหนองหมื่นถ่าน อำเภอบางบาล จังหวัดร้อยเอ็ด

Needs for Agricultural Extension Services of Off-Season Rice Growers in Tambon Nongmuetan Amphoe At Samat, Roi-Et Province

จักรพงษ์ มานะดี (Jakkapong Manadee)^{1*} ดร.นิวัฒน์ มาศวรรณา (Dr.Niwat Martwanna)**

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความต้องการรับบริการส่งเสริมการเกษตรของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวนาปรังในตำบลหนองหมื่นถ่าน อำเภอบางบาล จังหวัดร้อยเอ็ดโดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเกษตรกรโดยการสัมภาษณ์จากเกษตรกรผู้ปลูกข้าวนาปรังในตำบลหนองหมื่นถ่านจำนวน 84 ราย ในระหว่างเดือน มีนาคม-พฤษภาคม 2554 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปเพื่อหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่า F - test และวิเคราะห์ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยแต่ละคู่โดยใช้ Scheffe' test ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรผู้ปลูกข้าวนาปรัง ร้อยละ 52.4 เป็นเพศชาย อายุเฉลี่ย 54.69 ปี จบการศึกษาในระดับประถมศึกษา มีรายได้จากการปลูกข้าวนาปรังเฉลี่ย 34,785.71 บาท เกษตรกรทั้งหมดปลูกข้าวพันธุ์ชัยนาท 1 มีพื้นที่ทำนาปรังเฉลี่ย 11.27 ไร่ต่อครัวเรือน ทำนาปรังแบบนาหว่าน น้ำตม ได้ผลผลิตเฉลี่ย 572.62 กิโลกรัมต่อไร่ เกษตรกรมีความต้องการบริการส่งเสริมความรู้ในการปลูกข้าวนาปรังในระดับมากในหลายประเด็น ได้แก่ 1) การคัดเลือกพันธุ์ข้าว 2) การเตรียมพื้นที่ปลูกข้าว 3) การปลูกข้าว 4) การจัดการดิน 5) การไถกลบตอซัง เกษตรกรผู้ปลูกข้าวนาปรังต้องการรูปแบบ วิธีการส่งเสริมให้ความรู้ในระดับมากหลายวิธี ได้แก่ 1) ไปเยี่ยมให้คำแนะนำในพื้นที่ 2) ถ่ายทอดผ่านผู้นำทางการเกษตรในชุมชน 3) การฝึกอบรม 4) การจัดทำแปลงสาธิตในพื้นที่ และ 5) การจัดหน่วยเคลื่อนที่ออกให้คำแนะนำในพื้นที่ เกษตรกรผู้ปลูกข้าวนาปรังต้องการการฝึกอบรมแบบแยกเนื้อหาการอบรมออกเป็นครั้งๆไป ต้องการวิธีการฝึกอบรมแบบทั้งบรรยายและฝึกปฏิบัติจริง เกษตรกรต้องการได้รับการสนับสนุนและบริการในระดับมาก 7 ประเด็น ได้แก่ 1) การประสานงานแหล่งเงินทุน 2) การตลาด 3) การวางแผนการผลิตและการตลาด 4) การประกันราคาผลผลิต 5) การให้คำแนะนำแก่เกษตรกร 6) การติดตามให้คำแนะนำอย่างสม่ำเสมอ 7) การสนับสนุนให้มีแหล่งบริการวัสดุ อุปกรณ์ เกษตรกรที่มีขนาดพื้นที่ถือครองทางการเกษตรแตกต่างกัน มีความต้องการรับบริการการส่งเสริมการปลูกข้าวนาปรังแตกต่างกันในบางประเด็น

¹ Correspondent author: jak.net.com@hotmail.com

* นักศึกษา หลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

** รองศาสตราจารย์ ภาควิชาส่งเสริมการเกษตร คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ABSTRACT

The objective of this study was to identify needs for extension services of off-season rice growers Tambon Nongmuetan, Amphoe at Samat, Roi-Et province. Eighty four off-season rice farmers were interviewed during March to May 2011. The data were analyzed by using computer program and results were expressed as frequency, percentage, minimum, maximum, standard deviation. The F-test and Scheffe test were used to detect differences between mean of respondent groups. It was found that 52.4 percent of off-season rice growers were males with average age of 54.69 years old and completed Primary school education. The average annual income derived from rice growing was about 34,785.71 baht. All the farmers grew Chainat1 rice variety. The average off-season rice growing area per household was 11.27 rai. The average off-season rice yield was 572.62 kg / rai. The farmers' needs for knowledge on off - season rice growing include: 1) selection of rice variety for planting, 2) land preparation, 3) rice planting technique, 4) soil management, 5) ploughing the land to cover rice stubble. The much needed extension teaching methods included: 1) visiting the rice field and giving farmers advice in person, 2) transferring the knowledge through the head of the community, 3) training, 4) demonstration plot, and 5) mobile service team. The farmers' much needed supports were: 1) arranging source of loan, 2) marketing, 3) production and marketing planning, 4) price assurance, 5) advisory service, 6) regular supervision, and 7) arranging the input outlets. The farmers with different size of agricultural land holding needed different extension service on particular aspects.

คำสำคัญ: ความต้องการรับบริการส่งเสริมการปลูกข้าวนาปรัง

Key Words: Off-Season rice, Farmers' need for extension services

บทนำ

ประเทศไทยมีพื้นที่เพาะปลูกข้าวประมาณ ปีละ 66 ล้านไร่ ได้ผลผลิตข้าวเปลือกประมาณ 19 - 27 ล้านตัน ผลผลิตข้าวส่วนใหญ่ได้มาจากการปลูกข้าวในฤดูนาปี ประมาณร้อยละ 80 ของผลผลิตข้าวเปลือกทั้งหมด โดยมีผลผลิตต่อไร่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเพียงเล็กน้อย ซึ่งในปี 2549 ผลผลิตเฉลี่ยประมาณ 389 กิโลกรัม/ไร่ ส่วนผลผลิตในฤดูนาปรังค่อนข้างคงที่และผลผลิตต่อไร่มีแนวโน้มลดลงโดยเฉลี่ยประมาณ 685 กิโลกรัมต่อไร่ ในปัจจุบันประเทศไทยได้มีการผลิตข้าวนาปรังเพิ่มขึ้นจากปี 2530 ที่มีเพียง 2 ล้านไร่ มาในปี 2553 เป็น 15 ล้านไร่

และจะมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ในเขตพื้นที่ที่เรียกว่า นาข้าวทวม ซึ่งเป็นที่ลุ่มจัดและมีระดับน้ำสูงในฤดูนาปี เมื่อระดับน้ำลดลงในราวเดือนธันวาคม เกษตรกรจะเริ่มไถเตรียมแปลงนา แล้วปลูกข้าวพันธุ์ไม่ไวต่อช่วงแสงแทน เกษตรกรสามารถปลูกได้ถึง 2 ครั้งในรอบปี การปรับเปลี่ยนดังกล่าวเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้พื้นที่นาปรังได้ขยายตัว [1] การทำนาปรังในภาคตะวันออกเฉียงเหนือค่อนข้างแพร่หลายและมีการรายงานการปลูกข้าวนาปรังในทุกจังหวัด ในปี 2553 มีพื้นที่ในการปลูกข้าวนาปรังประมาณ 3 ล้านไร่ มีผลผลิตทั้งหมดประมาณ 2 ล้านตัน โดยจังหวัดที่มีการปลูกข้าวนาปรังเป็นจำนวนมาก ได้แก่

นครราชสีมา ร้อยเอ็ด กาฬสินธุ์ ขอนแก่น มหาสารคาม อุบลราชธานี [2] จังหวัดร้อยเอ็ดมีพื้นที่ปลูกข้าวนาปรัง ในปี 2553 ทั้งสิ้น 405,000 ไร่ ได้ผลผลิตทั้งหมด 342,008 ตัน โดยอำเภอที่ได้มีการปลูกข้าวนาปรัง มากเป็นอันดับต้นๆ ได้แก่ อำเภอเสลภูมิ จังหวัด อาจสามารถ พนมไพร โพชัย เชียงขวัญ สำหรับอำเภอ อาจสามารถ นั้นถือได้ว่าเป็นแหล่งเพาะปลูกข้าว นาปรังมากเป็นอันดับที่สามของจังหวัดร้อยเอ็ดได้ ในปี พ.ศ. 2553 มีพื้นที่ปลูกข้าวนาปรัง 32,291 ไร่ ผลผลิตรวมทั้งหมด 20,554 ตัน ผลผลิตเฉลี่ย 639 กิโลกรัมต่อไร่ พื้นที่เพาะปลูกข้าวนาปรังในอำเภอ อาจสามารถนั้นอยู่ตำบลโพนเมือง ตำบลแจ้ง ตำบล หม่อม ซึ่งส่วนใหญ่อยู่เขตชลประทานเป็นหลัก

เมื่อประมาณ พ.ศ. 2552 ได้มีการขยาย เขตชลประทานไปในเขตตำบลหนองหมื่นถ่าน ทำให้ เกษตรกรในตำบลหนองหมื่นถ่านเริ่มมีการเพาะ ปลูกข้าวนาปรังเป็นจำนวน 84 ราย มีพื้นที่เพาะปลูก จำนวน 785 ไร่ ผลผลิตทั้งหมด 340 ตัน ผลผลิตเฉลี่ย 433 กิโลกรัมต่อไร่ ซึ่งผลผลิตที่ได้ถือว่าต่ำค่าเฉลี่ย ของผลผลิตข้าวนาปรังทั้งอำเภอ [3] อาจเนื่องจาก เป็นพื้นที่ใหม่ในการเพาะปลูกข้าวนาปรัง เกษตรกร ยังไม่เคยมีประสบการณ์และความรู้ในการปลูกข้าว นาปรังมาก่อน ดังนั้น จึงเป็นที่น่าสนใจที่จะทำการ ศึกษาความต้องการรับบริการส่งเสริมการเกษตร ของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวนาปรังในตำบลหนองหมื่น ถ่าน อำเภออาจสามารถ จังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อที่จะได้ ทราบถึงความต้องการที่แท้จริงของเกษตรกรและ ใช้เป็นข้อมูลสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการ จัดบริการส่งเสริมการเกษตรให้เหมาะสมกับ ความต้องการของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวนาปรังต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา

1) สภาพการปลูกข้าวนาปรังของเกษตรกร ในตำบลหนองหมื่นถ่าน อำเภออาจสามารถ จังหวัด ร้อยเอ็ด และปัญหาที่พบ

2) ความต้องการรับบริการส่งเสริมการเกษตร ของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวนาปรังในตำบลหนองหมื่นถ่าน อำเภออาจสามารถ จังหวัดร้อยเอ็ด

3) เปรียบเทียบความต้องการรับบริการ ส่งเสริมความรู้ในการปลูกข้าวนาปรังจำแนกตามขนาด พื้นที่ถือครอง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบสำรวจ (survey research) โดยทำการสำรวจประชากรผู้ปลูกข้าว นาปรังในตำบลหนองหมื่นถ่าน อำเภออาจสามารถ จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 84 คน จากบัญชีรายชื่อ เกษตรกรผู้ปลูกข้าวนาปรังของสำนักงานเกษตร อำเภออาจสามารถ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการ สัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติค่าคะแนนเฉลี่ย ในการวิเคราะห์ความต้องการ และใช้ F-test และ Scheffe' test ในการวิเคราะห์ความแตกต่าง ของค่าเฉลี่ยระหว่างกลุ่ม ในการวิเคราะห์ค่าคะแนน เฉลี่ย ได้ให้ค่าคะแนน มาตรฐานประมาณค่า (rating scale) ดังนี้

มีความต้องการมาก ให้ค่าคะแนน = 4

มีความต้องการปานกลาง ให้ค่าคะแนน = 3

มีความต้องการน้อย ให้ค่าคะแนน = 2

ไม่มีความต้องการ ให้ค่าคะแนน = 1

และการแปลความหมายระดับคะแนนเฉลี่ย

โดยใช้เกณฑ์ดังต่อไปนี้

ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.25-4.00 คือ มีความต้องการมาก

ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.50-3.24 คือ มีความต้องการ ปานกลาง

ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.75-2.49 คือ มีความต้องการน้อย

ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.00-1.74 คือ ไม่มีความต้องการ

ผลการศึกษา

1. สภาพการปลูกข้าวนาปรัง

เกษตรกรทั้งหมดปลูกข้าวพันธุ์ชัยนาท 1 เกษตรกรมีพื้นที่ทำนาปรังเฉลี่ย 10.1 ไร่ เกษตรกร

มีประสบการณ์ในการปลูกข้าวนาปรังเฉลี่ย 1.9 ปี เกษตรกรร้อยละ 58.3 ซื้อเมล็ดพันธุ์ข้าวมาทำพันธุ์ รองลงมาร้อยละ 29.8 ใช้เมล็ดพันธุ์ของตนเอง เกษตรกรใช้เมล็ดพันธุ์เฉลี่ย 26 – 30 กิโลกรัมต่อไร่ เกษตรกรส่วนใหญ่มีวิธีการปลูกข้าวแบบนาหว่านน้ำตาม โดยร้อยละ 86.9 มีวิธีการเตรียมดินแบบไถตะและตามด้วยไถแปร เกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 81 ไถตะ 1 ครั้ง และร้อยละ 70.2 ไถแปร 1 ครั้ง รองลงมาร้อยละ 21.4 มีการไถแปร 2 ครั้ง เกษตรกรร้อยละ 60.7 ใส่ปุ๋ยเคมีในนาข้าว ร้อยละ 15.5 ใช้ปุ๋ยชีวภาพร่วมกับปุ๋ยเคมี เกษตรกรร้อยละ 35.8 มีวิธีการกำจัดวัชพืชโดยใช้สารเคมีเป็นหลัก ร้อยละ 32.1 เท่ากัน มีวิธีการกำจัดวัชพืชแบบใช้แรงงานคนและเครื่องทุ่นแรงเป็นหลัก ร้อยละ 65.5 เก็บรวงร้อยละ 22.6 เก็บเกี่ยวเมื่อ 116 – 118 วัน เกษตรกรได้ผลผลิตต่อไร่เฉลี่ย 572.62 กิโลกรัม ปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญในการทำนาปรัง ได้แก่ โรค แมลงศัตรูพืชมาก และน้ำไม่พอใช้ (ร้อยละ 59.5)

2. ความต้องการรับบริการส่งเสริมการเกษตรของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวนาปรัง

ผลการศึกษา พบว่าโดย ภาพรวมเกษตรกรมีความต้องการส่งเสริมความรู้ในการปลูกข้าวนาปรังในระดับมาก และเมื่อพิจารณาในแต่ละประเด็นย่อยพบว่า เกษตรกรมีความต้องการบริการส่งเสริมความรู้ในการปลูกข้าวนาปรังในระดับมาก 15 ประเด็น จากทั้งหมด 19 ประเด็นที่ศึกษา ได้แก่ 1) การคัดเลือก

พันธุ์ข้าว 2) การเตรียมพื้นที่ปลูกข้าว 3) การปลูกข้าว 4) การจัดการดิน 5) การไถกลบตอซัง 6) การปลูกพืชหมุนเวียน 7) การเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ของดิน 8) การใช้อินทรีย์วัตถุทดแทน 9) การใช้ปุ๋ยเคมี 10) การป้องกันกำจัดศัตรูข้าว 11) การควบคุมวัชพืช 12) การป้องกันกำจัดโรค 13) การป้องกันกำจัดแมลง 14) การจัดการก่อนและหลังการเก็บเกี่ยว และ 15) การเก็บรักษาผลผลิต เกษตรกรมีความต้องการบริการส่งเสริมความรู้ในการปลูกข้าวนาปรังในระดับปานกลาง 4 ประเด็น คือ 1) การคัดเลือกพื้นที่ปลูก 2) การหว่าน การดำ 3) การป้องกันการสูญเสียหน้าดิน 4) การใช้อินทรีย์วัตถุจากธรรมชาติ (ตารางที่ 1)

ความต้องการได้รับการสนับสนุนและบริการในการผลิตข้าวนาปรัง พบว่า โดยภาพรวมเกษตรกรต้องการสนับสนุนและบริการ ในการผลิตข้าวนาปรังในระดับมาก และเมื่อพิจารณาในแต่ละประเด็นพบว่า เกษตรกรต้องการได้รับการสนับสนุนและบริการในการผลิตข้าวนาปรังในระดับมาก 7 ประเด็น จากทั้งหมด 9 ประเด็นที่ศึกษา ได้แก่ ความต้องการได้รับการสนับสนุนและบริการในเรื่อง 1) การประสานงานแหล่งเงินทุน 2) การตลาด 3) การวางแผนการผลิตและการตลาด 4) การประกันราคาผลผลิต 5) การให้คำแนะนำแก่เกษตรกร 6) การติดตามให้คำแนะนำอย่างสม่ำเสมอ และ 7) สนับสนุนให้มีแหล่งบริการวัสดุ อุปกรณ์ และปัจจัยการผลิตในพื้นที่

ตารางที่ 1 ความต้องการรับบริการส่งเสริมการเกษตรของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวนาปรัง

ประเด็น	ระดับความต้องการ (N = 84)		
	Mean	S.D	ความหมาย
1. การคัดเลือกพื้นที่ปลูก	3.19	0.68	ปานกลาง
2. การคัดเลือกพันธุ์ข้าว	3.61	0.58	มาก
3. การเตรียมพื้นที่ปลูกข้าว	3.37	0.63	มาก
4. การปลูกข้าว	3.50	0.66	มาก
5. วิธีการหว่าน การดำ	3.20	0.57	ปานกลาง
6. การจัดการดิน	3.42	0.60	มาก

ตารางที่ 1 ความต้องการรับบริการส่งเสริมการเกษตรของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวนาปรัง (ต่อ)

ประเด็น	ระดับความต้องการ (N = 84)		
	Mean	S.D.	ความหมาย
7. การไถกลบตอซัง	3.39	0.60	มาก
8. การปลูกพืชหมุนเวียน	3.35	0.73	มาก
9. การเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ของดิน	3.62	0.57	มาก
10. การป้องกันการสูญเสียหน้าดิน	3.17	0.57	ปานกลาง
11. การใช้อินทรีย์วัตถุจากธรรมชาติ	3.21	0.60	ปานกลาง
12. การใช้อินทรีย์วัตถุทดแทน	3.31	0.67	มาก
13. การใช้ปุ๋ยเคมี	3.39	0.67	มาก
14. การป้องกันกำจัดศัตรูข้าว	3.61	0.56	มาก
15. การควบคุมวัชพืช	3.57	0.58	มาก
16. การป้องกันกำจัดโรคข้าว	3.57	0.64	มาก
17. การป้องกันกำจัดแมลง	3.56	0.71	มาก
18. การจัดการก่อนและหลังการเก็บเกี่ยว	3.29	0.68	มาก
19. การเก็บรักษาผลผลิต	3.41	0.74	มาก

3. ความต้องการความรู้ของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวนาปรังที่มีพื้นที่ถือครองทางการเกษตรแตกต่างกัน

การเปรียบเทียบความต้องการความรู้ในการปลูกข้าวนาปรังของเกษตรกรที่มีขนาดพื้นที่ถือครองแตกต่างกัน 3 กลุ่ม (ตารางที่ 2) ได้แก่ เกษตรกรที่มีขนาดพื้นที่ไม่เกิน 10 ไร่ เกษตรกรที่มีขนาดพื้นที่ 11 – 20 ไร่ และเกษตรกรที่มีขนาดพื้นที่ตั้งแต่ 21 ไร่ขึ้นไป โดยใช้สถิติ F-test พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ใน 6 ประเด็นย่อย ดังนี้

1) การจัดการก่อนและหลังการเก็บเกี่ยว พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.01$) เมื่อทดสอบความแตกต่างของค่าคะแนนเฉลี่ยความต้องการความรู้ในการปลูกข้าวนาปรัง เรื่องการจัดการก่อนและหลังการเก็บเกี่ยว ระหว่างคู่ด้วยวิธี Scheffe' test พบว่า กลุ่มเกษตรกรที่มีขนาดพื้นที่ถือครองทางการเกษตรตั้งแต่ 21 ไร่ขึ้นไป มีความต้องการความรู้ในการปลูกข้าวนาปรังเรื่องการจัดการก่อนและหลังการเก็บเกี่ยวแตกต่างจาก

กลุ่มเกษตรกรที่มีขนาดพื้นที่ไม่เกิน 10 ไร่ แต่ไม่แตกต่างจากกลุ่มเกษตรกรที่มีขนาดพื้นที่ 11 – 20 ไร่ และกลุ่มเกษตรกรที่มีขนาดพื้นที่ ไม่เกิน 10 ไร่ มีความต้องการความรู้ในไม่แตกต่างจากกลุ่มเกษตรกรที่มีขนาดพื้นที่ 11 – 20 ไร่ โดยกลุ่มเกษตรกรที่มีขนาดพื้นที่ตั้งแต่ 21 ไร่ขึ้นไปมีค่าคะแนนเฉลี่ยความต้องการความรู้ในเรื่องการจัดการก่อนและหลังการเก็บเกี่ยวมากกว่ากลุ่มเกษตรกรที่มีขนาดพื้นที่ไม่เกิน 10 ไร่ ทั้งนี้ อาจเนื่องจากกลุ่มที่มีพื้นที่ถือครองมากมีการปลูกข้าวนาปรังมาก มีการลงทุนในการปลูกข้าวนาปรังมากทำให้มีความต้องการความรู้ในเรื่องการจัดการก่อนและหลังการเก็บเกี่ยวมากเพื่อที่จะลดความเสียหายที่อาจจะเกิดจากการเก็บเกี่ยวและหลังการเก็บเกี่ยว

2) การเก็บรักษาผลผลิต พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.01$) เมื่อทดสอบความแตกต่างของค่าคะแนนเฉลี่ยความต้องการความรู้ของเกษตรกรเรื่องการเก็บรักษาผลผลิต ระหว่างคู่ ด้วยวิธี Scheffe' test พบว่า

กลุ่มเกษตรกรที่มีขนาดพื้นที่ตั้งแต่ 21 ไร่ขึ้นไป มีความต้องการความรู้ในการปลูกข้าวนาปรังเรื่องการเก็บรักษาผลผลิต แตกต่างจากกลุ่มเกษตรกรที่มีขนาดพื้นที่ไม่เกิน 10 ไร่ แต่ไม่แตกต่างจากกลุ่มเกษตรกรที่มีขนาดพื้นที่ 11 – 20 ไร่ และกลุ่มเกษตรกรที่มีขนาดพื้นที่ 11 – 20 ไร่มีความต้องการความรู้เรื่องการเก็บรักษาผลผลิต แตกต่างจากกลุ่มเกษตรกรที่มีขนาดพื้นที่ไม่เกิน 10 ไร่ โดยกลุ่มเกษตรกรที่มีขนาดพื้นที่ตั้งแต่ 21 ไร่ขึ้นไปมีค่าคะแนนเฉลี่ยความต้องการความรู้เรื่องการเก็บรักษาผลผลิตมากกว่ากลุ่มเกษตรกรที่มีขนาดพื้นที่ไม่เกิน 10 ไร่ ทั้งนี้ เนื่องจากเกษตรกรมีพื้นที่มากทำให้มีการปลูกข้าวนาปรังมาก ได้ผลผลิตที่มากจึงมีความต้องการบริการส่งเสริมความรู้ในการเก็บรักษาผลผลิตเพื่อที่จะลดการเกิดความเสียหายกับผลผลิต

3) การไถกลบตอซัง พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) เมื่อทดสอบความแตกต่างของค่าคะแนนเฉลี่ยความต้องการความรู้ในเรื่องการไถกลบตอซัง ระหว่างคู่ ด้วยวิธี Scheffe' test พบว่า กลุ่มเกษตรกรที่มีขนาดพื้นที่ตั้งแต่ 21 ไร่ขึ้นไป มีความต้องการความรู้ในเรื่องการไถกลบตอซังแตกต่างจากกลุ่มเกษตรกรที่มีขนาดพื้นที่ 11 – 20 ไร่ แต่ไม่แตกต่างกลุ่มเกษตรกรที่มีขนาดพื้นที่ไม่เกิน 10 ไร่ และกลุ่มเกษตรกรที่มีขนาดพื้นที่ไม่เกิน 10 ไร่ มีความต้องการความรู้ในเรื่องการไถกลบตอซังไม่แตกต่างจากกลุ่มเกษตรกรที่มีขนาดพื้นที่ 11 – 20 ไร่ โดยกลุ่มเกษตรกรที่มีขนาดพื้นที่ตั้งแต่ 21 ไร่ขึ้นไป มีค่าคะแนนเฉลี่ยความต้องการความรู้ในเรื่องการไถกลบตอซังมากกว่ากลุ่มเกษตรกรที่มีขนาดพื้นที่ 11 – 20 ไร่ ทั้งนี้ อาจเนื่องจากเกษตรกรมีพื้นที่ในการปลูกข้าวมากมีความต้องการความรู้ในการไถกลบตอซังมาก เพราะว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ในพื้นที่จะไม่มีการไถกลบตอซังแต่จะใช้วิธีจุดไฟเผาแทนทำให้หน้าดินเสียเกษตรกรที่มีพื้นที่มากจึงมีความต้องการความรู้ในการไถกลบตอซังเพื่อที่จะลดปัญหาหน้าดินเสีย

และการไถกลบตอซังยังเป็นวิธีที่จะช่วยในการเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ของดิน

4) การเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ของดิน พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) เมื่อทดสอบความแตกต่างของค่าคะแนนเฉลี่ยความต้องการในเรื่องการเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ของดิน ระหว่างคู่ ด้วยวิธี Scheffe' test พบว่า กลุ่มเกษตรกรที่มีขนาดพื้นที่ตั้งแต่ 21 ไร่ขึ้นไป มีความต้องการในเรื่องการเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ของดินแตกต่างจากกลุ่มเกษตรกรที่มีขนาดพื้นที่ไม่เกิน 10 ไร่ แต่ไม่แตกต่างจากกลุ่มเกษตรกรที่มีขนาดพื้นที่ 11 – 20 ไร่ และกลุ่มเกษตรกรที่มีขนาดพื้นที่ ไม่เกิน 10 ไร่ มีความต้องการในเรื่องการเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ของดินไม่แตกต่างจากกลุ่มเกษตรกรที่มีขนาดพื้นที่ 11 – 20 ไร่ โดยกลุ่มเกษตรกรที่มีขนาดพื้นที่ตั้งแต่ 21 ไร่ขึ้นไปมีค่าคะแนนเฉลี่ยความต้องการในเรื่องการเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ของดินมากกว่ากลุ่มเกษตรกรที่มีขนาดพื้นที่ไม่เกิน 10 ไร่ จะเห็นได้ว่า เกษตรกรกลุ่มที่มีขนาดพื้นที่ตั้งแต่ 21 ไร่ขึ้นไปมีความต้องการบริการส่งเสริมความรู้ในการปลูกข้าวนาปรังเรื่องการเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ของดินมากกว่ากลุ่มเกษตรกรที่มีขนาดพื้นที่ไม่เกิน 10 ไร่ ทั้งนี้ อาจเนื่องจากเกษตรกรมีพื้นที่มากในการปลูกข้าวนาปรังทำให้มีต้นทุนในการใส่ปุ๋ยหรือเพิ่มความอุดมสมบูรณ์มากเกษตรกรจึงมีความต้องการรับบริการความรู้ในเรื่องการเพิ่มความอุดมสมบูรณ์มากกว่ากลุ่มอื่นเพื่อที่จะได้เป็นการลดต้นทุนในการผลิต

5) การป้องกันกำจัดศัตรูข้าว พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) เมื่อทดสอบความแตกต่างของค่าคะแนนเฉลี่ยความต้องการในเรื่องการป้องกันกำจัดศัตรูข้าว ระหว่างคู่ ด้วยวิธี Scheffe' test พบว่า กลุ่มเกษตรกรที่มีขนาดพื้นที่ตั้งแต่ 21 ไร่ขึ้นไป มีความต้องการในเรื่องการป้องกันกำจัดศัตรูข้าว แตกต่างจากกลุ่มเกษตรกรที่มีขนาดพื้นที่ไม่เกิน 10 ไร่ แต่ไม่แตกต่าง

จากกลุ่มเกษตรกรที่มีขนาดพื้นที่ 11 - 20 ไร่ และกลุ่มเกษตรกรที่มีขนาดพื้นที่ ไม่เกิน 10 ไร่ มีความต้องการในเรื่องการป้องกันกำจัดศัตรูข้าว ไม่แตกต่างจากกลุ่มเกษตรกรที่มีขนาดพื้นที่ 11 - 20 ไร่ โดยกลุ่มเกษตรกรที่มีขนาดพื้นที่ตั้งแต่ 21 ไร่ขึ้นไป มีค่าคะแนนเฉลี่ยความต้องการในเรื่องการป้องกันกำจัดศัตรูข้าว มากกว่ากลุ่มเกษตรกรที่มีขนาดพื้นที่ ไม่เกิน 10 ไร่ ทั้งนี้ อาจเนื่องจากเกษตรกรมีพื้นที่มากมีการปลูกข้าว นาปรังมากมีต้นทุนในการผลิตสูง และเมื่อเกิดศัตรูข้าวขึ้นจะมีการจัดการที่อยากลำบาก เพราะมีพื้นที่เยอะและมีต้นทุนในการกำจัดมากจึงทำให้เกษตรกรมีความต้องการบริการส่งเสริมเรื่องการป้องกันกำจัดศัตรูข้าวมากกว่ากลุ่มอื่นๆ

6) การป้องกันกำจัดโรค พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) เมื่อทดสอบความแตกต่างของค่าคะแนนเฉลี่ยความต้องการในเรื่องการป้องกันกำจัดโรค ระหว่างคู่ด้วยวิธี Scheffe' test พบว่า กลุ่มเกษตรกรที่มีขนาดพื้นที่ตั้งแต่ 21 ไร่ขึ้นไป มีความต้องการความรู้ในเรื่องการป้องกันกำจัดโรคแตกต่างจากกลุ่มเกษตรกรที่มีขนาดพื้นที่ไม่เกิน 10 ไร่ แต่ไม่แตกต่างจากกลุ่มเกษตรกรที่มีขนาดพื้นที่ 11 - 20 ไร่ และกลุ่มเกษตรกรที่มีขนาดพื้นที่ ไม่เกิน 10 ไร่ มีความต้องการในเรื่องการป้องกันกำจัดโรค ไม่แตกต่างจากกลุ่มเกษตรกรที่มีขนาดพื้นที่ 11 - 20 ไร่ โดยกลุ่มเกษตรกรที่มีขนาดพื้นที่ตั้งแต่ 21 ไร่ขึ้นไป มีค่าคะแนนเฉลี่ยความต้องการในเรื่องการป้องกันกำจัดโรค มากกว่ากลุ่มเกษตรกรที่มีขนาดพื้นที่ ไม่เกิน 10 ไร่ ทั้งนี้ อาจเนื่องจากเกษตรกรมีพื้นที่เยอะและเมื่อเวลาเกิดโรคระบาดจะสร้างความเสียหายให้กับเกษตรกรอย่างรวดเร็วยากต่อการควบคุมหรือมีต้นทุนในการกำจัดสูง เกษตรที่มีพื้นที่มากจึงมีความต้องการรับบริการส่งเสริมความรู้ในเรื่องการป้องกันและกำจัดศัตรูข้าวมากกว่ากลุ่มอื่น

สรุปและวิจารณ์

จากการศึกษาข้างต้น พบว่า เกษตรกรผู้ปลูกข้าวนาปรังมีความต้องการบริการส่งเสริมความรู้ในการปลูกข้าวนาปรังในระดับมาก 15 ประเด็น ได้แก่ 1) การคัดเลือกพันธุ์ข้าว 2) การเตรียมพื้นที่ปลูกข้าว 3) การปลูกข้าว 4) การจัดการดิน 5) การไถกลบตอซัง 6) การปลูกพืชหมุนเวียน 7) การเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ของดิน 8) การใช้อินทรีย์วัตถุทดแทน 9) การใช้ปุ๋ยเคมี 10) การป้องกันกำจัดศัตรูข้าว 11) การควบคุมวัชพืช 12) การป้องกันกำจัดโรค 13) การป้องกันกำจัดแมลง 14) การจัดการก่อนและหลังการเก็บเกี่ยว และ 15) การเก็บรักษาผลผลิต ทั้งนี้ อาจเนื่องจากเหตุผลที่ว่าเกษตรกรผู้ปลูกข้าวนาปรังเพิ่งเริ่มปลูกข้าวนาปรังได้เพียง 1 - 2 ปี ทำให้ยังขาดความรู้ในการปลูกข้าวนาปรัง เกษตรกรจึงมีความต้องการรับบริการส่งเสริมค่าเฉลี่ยที่ตามด้วยตัวอักษรอังกฤษตัวเดียวกัน ซึ่งอยู่ในแถวเดียวกันไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญความรู้ในการปลูกข้าวนาปรัง เมื่อเปรียบเทียบความต้องการความรู้ในการปลูกข้าวนาปรังของเกษตรกรที่มีขนาดพื้นที่ถือครองแตกต่างกัน เกษตรกรที่มีพื้นที่มากจะมีความต้องการรับบริการส่งเสริมความรู้มากกว่าเกษตรกรที่มีพื้นที่น้อยกว่า ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้คำแนะนำ และให้ความรู้ในการปลูกข้าวนาปรังแก่เกษตรกรอย่างต่อเนื่อง ส่วนตัวเกษตรกรเองควรมีการขอรับคำปรึกษาหารือ ขอความรู้หรือขอความอนุเคราะห์ให้มีการฝึกอบรมในเรื่องการผลิตข้าวนาปรังจากสำนักงานเกษตรจังหวัดหรือสำนักงานเกษตรอำเภอ นอกจากนี้ จากการศึกษาแสดงให้เห็นว่าเกษตรกรบางส่วนยังมีปัญหาในด้านน้ำไม่เพียงพอ ดังนั้นเกษตรกรควรมีการสนับสนุนให้เพื่อนเกษตรกรในพื้นที่รวมกลุ่มกันเพื่อจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำจะได้มีการวางแผนการใช้น้ำให้ทั่วถึง และเป็นธรรมกับทุกฝ่าย และเพื่อให้มีพลังอำนาจต่อรองและขอรับความอนุเคราะห์ในด้านความรู้ ทักษะประสบการณ์

และปัจจัยการผลิตต่างๆจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าเกษตรกรบางส่วนยังมีปัญหาในเรื่องโรคและแมลงศัตรูข้าว ดังนั้น เกษตรกรควรรวมกลุ่มกันดำเนินการสำรวจปริมาณความเสียหายที่เกิดจากโรคและแมลงศัตรูข้าว และประสานงานกับสำนักงานเกษตรอำเภอ เพื่อที่สำนักงานเกษตรอำเภอจะได้รับทราบถึงปัญหาที่เกิดขึ้น

เอกสารอ้างอิง

1. Office of Agricultural Economics. 2005. Statistics of Domestic and International Agricultural Products 1997-2005. Ministry of Agriculture and Cooperatives. Thai.
2. Department of Agriculture Extension 2010. Report of Rice Farming Second Term 2010: Economic crops farmers registered in Farmers Income Insurance Project. Ministry of Agriculture and Cooperatives. Thai.
3. Atsamat Agricultural Extension Office. 2010. Report of Rice Farming Second Term 2010. Roi-et: Department of Agricultural Extension. Ministry of Agriculture and Cooperatives. Thai.

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบความต้องการบริการส่งเสริมความรู้ในการปลูกข้าวนาปรังของเกษตรกรที่มีขนาดพื้นที่ถือครองทางการเกษตรแตกต่างกัน

ประเด็น	ขนาดพื้นที่ถือครองทางการเกษตร						F
	ไม่เกิน 10 ไร่		11 – 20 ไร่		ตั้งแต่ 21 ไร่ขึ้นไป		
	(n=29)		(n=32)		(n=23)		
	Mean	S.D.	Mean	S.D.	Mean	S.D.	
1. การคัดเลือกพื้นที่ปลูก	3.14	0.789	3.19	0.535	3.26	0.752	0.203
2. การคัดเลือกพันธุ์ข้าว	3.45	0.686	3.72	0.457	3.65	0.573	1.775
3. การเตรียมพื้นที่ปลูกข้าว	3.24	0.689	3.28	0.609	3.52	0.593	1.257
4. การปลูกข้าว	3.34	0.814	3.59	0.560	3.57	0.590	1.215
5. การหว่าน การดำ	3.21	0.675	3.16	0.515	3.26	0.541	0.218
6. การจัดการดิน	3.31	0.660	3.47	0.567	3.48	0.593	0.679
7. การไถกลบตอซัง	3.48 ^{ab}	0.574	3.19 ^b	0.592	3.57 ^a	0.590	3.307*
8. การปลูกพืชหมุนเวียน	3.24	0.830	3.31	0.693	3.52	0.665	0.981
9. การเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ ของดิน	3.38 ^b	0.622	3.69 ^{ab}	0.592	3.83 ^a	0.388	4.539*
10. การป้องกันการสูญเสีย หน้าดิน	3.07	0.593	3.09	0.530	3.39	0.583	2.498
11. การใช้อินทรีย์วัตถุจาก ธรรมชาติ	3.03	0.566	3.22	0.608	3.43	0.590	2.965
12. การใช้อินทรีย์วัตถุทดแทน	3.07	0.651	3.44	0.669	3.43	0.662	2.933
13. การใช้ปุ๋ยเคมี	3.28	0.751	3.47	0.621	3.43	0.662	0.673
14. การป้องกันกำจัดศัตรูข้าว	3.38 ^b	0.622	3.66 _{ab}	0.545	3.83 ^a	0.388	4.657*
15. การควบคุมวัชพืช	3.38	0.677	3.63	0.554	3.74	0.449	2.738
16. การป้องกันกำจัดโรค	3.38 ^b	0.775	3.56 ^{ab}	0.619	3.83 ^a	0.388	3.245*
17. การป้องกันกำจัดแมลง	3.34	0.857	3.56	0.669	3.83	0.491	3.029
18. การจัดการก่อนและ หลังการเก็บเกี่ยว	3.21 ^b	0.675	3.53 ^{ab}	0.671	3.78 ^a	0.422	5.747**
19. การเก็บรักษาผลผลิต	2.97 ^b	0.626	3.41 ^a	0.712	3.52 ^a	0.593	5.553**

หมายเหตุ: * มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

** มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01